Koninklijke Heemkundekring Zonhoven vzw

SONUE 2026

JAARGANG 6 - NUMMER 4 – NOVEMBER

TERUG IN DE TIJD

MARTHA JANS

Met het ouder worden komt het verleden me meer en meer voor de geest. Dan heb ik behoefte om iets op te schrijven. Zo nu ook vandaag. Het is april, en na 3 dagen prachtig weer, is het vandaag somber en grijs buiten. Dan maar kunstlicht, een beetje warmte, een blad papier en een stylo; hier gaan we dan weer.

In ons dorp woonden heel wat markante figuren. Dat was elders waarschijnlijk ook zo. Maar als kind kwam je zelden verder dan school, kerk en als ge ernstig ziek werd, wel eens in de stad, naar het ziekenhuis. Dat heette toen “gasthuis”.

Dit is ook geen stadsverhaal, ’t zou ook niet kunnen, de stad was in die tijd zover weg gelijk nu een ander werelddeel. Wij woonden op de buiten, veel ruimte, en vooral veel kleine keuterboerkens. Iemand die 4 koeien en 2 varkens had, telde al als boer meer. Zij mestten dan een varken vet op te slachten[1] en om in hun behoeften aan vlees voor zowat een gans jaar te voldoen. Als het beest zo’n 80 à 100 kg woog, moest het eraan geloven. Dat gebeurde dan buiten.

Als we van school kwamen en er lag ergens een baal stro langs de kant van de weg, dan ging het gebeuren. Voor ons was dat een attractie. Wij wilden niets maar ook niets missen. We haastten ons naar huis, vlug iets eten en met een smoes, weer rap terug naar school. Gewoonlijk was het spektakel al begonnen want we hoorden de boerin als roepen en schudden met een blikken emmer terwijl ze dan riep met schelle stem “koes, koes”. Maar in 2009 moet ge dat niet meer doen, echt niet. Toen was dat een koosnaam voor een varken. Als ge dat nu roept en er wonen toevallig enkele Marokkanen of Turken in uw buurt, hebt ge kans dat zij binnen de kortste tijd aankomen met een kom met een soort gemalen mais of iets dergelijks, want dat is het bestanddeel van hun hoofdmaaltijd. Dat spreekt ge ook zo uit, maar schrijft het anders “couscous”. Maar ik dwaal af.

Het gaat me dus om de boer met zijn twee varkens. Het zwaarste moet geslacht worden. Het gebeurde ook altijd bij dezelfde boerderij. Het varkenshok was zo bouwvallig en de deur of wat er voor moest doorgaan en er op elk moment kon uitvallen, waren een paar gammele planken met een paar krammen en een grendel vastgemaakt… Dus ook een hele klus om een dik zwijn daaruit te krijgen.

---

[1] Al de foto’s komen van de Heemkundekring Schijndel, Nederland

Het varken uit de stal halen.

Natuurlijk ontsnapte dat beest dan ook telkens. En dan begon voor ons, een troepje snotneuzen, de plezierige kant van het hele gedoe. Wij verscholen ons langs de muur van de kapel, die daar in de buurt stond, om die vrouw horen te keer te gaan. Als dan na veel gesakker en gevloek dat beest terug op het erf was, stond de dorpsslachter klaar. Hij kende zijn stiel hoor; met een fikse worp van een dik touw, strikte hij de achterpoten van het varken samen en dan moest het varken sowieso

Touw rond de poten knopen.

tegen de grond en liefst op het stro, dat klaarlag. Het “slachterke”, want zo kende iedereen hem, was ondanks zijn kleine gestalte toch heel sterk. Met één mokerslag velde hij het varken en dan stak hij met een vlijmscherp mes het dier in de keel. “Luguber, niet?”

De boerin moest dan vlug het bloed opvangen, want daarmee werd (en wordt nog) de overheerlijke bloedworst gemaakt (nu heet dat zwarte pens of beuling).

Bloed opvangen.

Wij bleven natuurlijk kijken, maar sommige meisjes hielden toch de handen even voor hun ogen. De jongens deden toen ook al stoer en wie dat niet was, stapte op onder het voorwendsel dat hij de schoolbel al gehoord had en dat we te laat zouden komen. Nu zouden we zeggen:"Hej, wat een schijtlijster". Maar dat woord kenden we toen nog niet, net zomin als de beroemde cabaretier Toon Hermans… Hij heeft immers dat woord in de omloop gebracht.

Het tweede bedrijf begon na schooltijd. De bel gaat nu om kwart na drie, maar toen was dat pas om vier uur. Die bel klonk dan als muziek in onze oren, weg van school en lopen, lopen. En daar hing het dan, schoon gewassen en gladgeschuurd, middendoor gekloven, tegen een rechtop staande ladder gebonden.

Mooi vond ik dat … omdat het voorbij was. Ik zou het toen niet bekend hebben maar ik vond het toch beter als er zo een stukje vlees op ons bord lag, wat trouwens zelden gebeurde, want een varken, dat hadden wij niet…

Dus … ik toch ook wel een beetje 'schijtlijster'?

Juleke 'de slachter'

Bij het avondvallen zag je dan de kleine man wat zwijmelend over het zandpad gaan. Hij zong ook altijd, maar dat kwam dan weer door die paar drupkens (borrels) die hij op had. Met zijn hakbijl over de schouder en daaraan hingen dan een bussel verse varkensdarmen en een stuk spek. Dus, betaald was hij ook en naar ik denk, ook enigszins gelukkig. Dag Juleke[2].

Zo dat was dan een deel van mijn hersenspinsels. En nu niet meer zeuren over moslims die hun schapen zelf slachten en waar ze de darmen moeten laten?

Zolang ze maar niet voor uw deur liggen; een beetje tolerantie kan ook al geen kwaad!

MAURICE BROUX - SLACHTEN

Als wij wisten dat er een varken geslacht zou worden, renden wij zo vlug we konden na schooltijd naar huis om zeker niets te moeten missen.

O, wat een geluk, de slager is er pas en dus konden de voorbereidselen beginnen.

Eerst werd er een bed van stro aangelegd, dan werd het varken met een koord aan een van zijn achterste poten naar buiten geleid tot op het stro.

Het dier wist blijkbaar dat er iets op til was en werkte danig tegen. Ook schreeuwde het dan luidkeels.

[2] Het “slachterke” Jules Houbrechts woonde langs de Houthalenseweg. Jules ging bij de mensen aan huis varkens slachten.

Dan werd het beest geveld door met een zware voorhamer, 5 kg, met een slag op het voorhoofd te slaan. Het varken krijste het uit.

Vervolgens werd het door de slager met een zeer scherp mes gekeeld, door het mes in zijn keel te steken om zo de slagader te raken.

Het bloed dat eruit gutste, werd in een kom opgevangen. Het krijsen hield op en ons Mem diende gedurig aan met haar hand in die kom met bloed te roeren om zo de stolling van het bloed tegen te gaan. Dat bloed diende om de latere heerlijke bloedworst of balkenbrij te maken.

Vervolgens werd het varken bedekt met een laag stro dat aangestoken werd, kwestie van de haren van de huid af te branden, wat heel sterk rook. Voor anderen zal dat stinken geweest zijn. Zo gebeurde ook met de andere zijde.

Nog even zijn stugge haren afbranden, voordat het varken met water en borstel wordt afgeschrobd.

Na het afbranden van de haren waardoor ook de huid soms redelijk verschroeid was, werd de huid met water en mes afgeschraapt, zodat ze redelijk glad was. Daar was toch nogal werk aan. De teennagels waren door de hitte losgekomen en werden door de slager aan de kinderen gegeven.

Dan werd het gedode varken, plusminus 120 kilo, op een ladder gerold en met zijn achterste poten aan een van de bovenste sporten '*sproten*' vastgebonden om dan vervolgens met mankracht deze houten ladder tegen de muur recht te zetten.

Dan werd het lichaam van het varken van boven tot onder open gesneden en de ingewanden en ook de organen verwijderd. Als alles verwijderd was, werd het varken met veel water zuiver gespoeld ter voorkoming van infecties.

Er was een bepaald stuk van het varken, waarvan ik vermoed dat dit het haasje was, dat nog dezelfde avond werd gebakken door ons Mem en dat wij dan allemaal tezamen mochten opeten. Dat was zo lekker en had zo een speciale smaak, dat was onbeschrijfelijk! Zo lekker at men maar éénmaal per jaar en dat tijdens de slacht.

Varkensblaas

De organen en ingewanden werden zuiver gemaakt voor gebruik. e blaas werd aan de kinderen gegeven. Die werd onder bepaalde omstandigheden gedroogd zodat ze later kon worden opgepompt om mee te voetballen of om gevechten mee te voeren. Iedereen was in die periode in het bezit van een varkensblaas.

Er kon geen toneelopvoering doorgaan op Termolen of er kwamen varkensblazen aan te pas, alsook konijnenvellen of opgevulde konijnenvellen.

De darmen van het varken dienden om worsten van te maken; de lever was voor paté; de kop, oren, poten en staart waren voor de kipkap en ga zo maar door.

Van een varken is alles te verwerken, daar gaat niets van verloren. Het karkas werd bedekt door een laken want het versnijden van het varken gebeurde pas ’s anderendaags door de slager. Het vlees moest uitgeleefd zijn. Ons Mem was de dag daarna al bezig met paté, bloedworst en kipkap te maken. De hespen belandden aan het plafond in de keuken en daar aten wij bijna een heel jaar van. Verder werden er nog koteletten en spek van gesneden, dat laatste werd in een kuip gelegd en dan ingepekeld om te kunnen bewaren.

Op zaterdag een kip of een haan de kop afkappen, om hem dan nog vliegensvlug enkele meters te laten lopen als een kieken zonder kop en dat tot groot jolijt van allen, daar waren wij wel voor te vinden. Daarna werden die in heet water gestoken om hen gemakkelijker te kunnen ontdoen van al de pluimen. Het slachten zelf was het werk van ons Mem of onze pa.

Ook een konijn werd steeds door onze pa geslacht.

Dat ging zo:

nadat hij hem een tik achter zijn oren had gegeven en werd hij dan gestroopt. Iedereen was destijds in het bezit van konijnenvellen. Die werden ook al eens opgevuld als toneelattribuut.

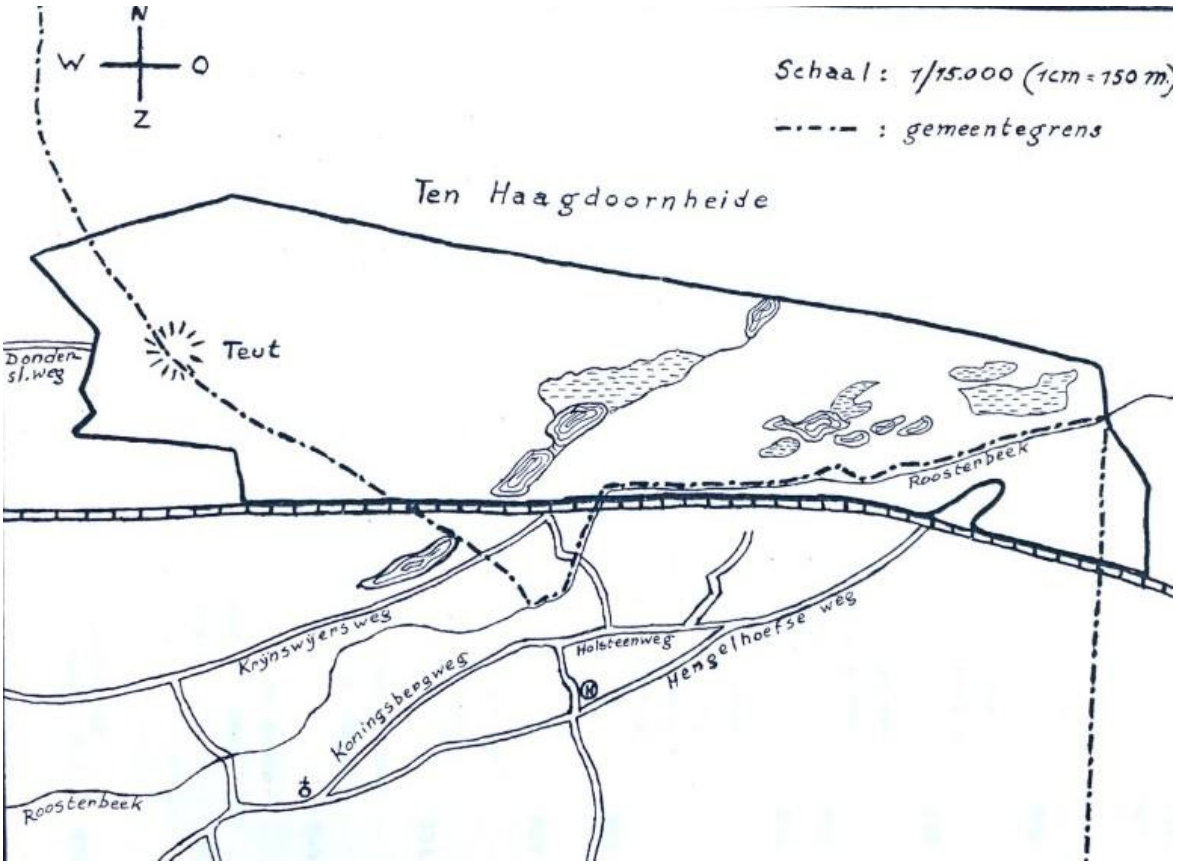

Konijnenvel

NATUURRESERVAAT

DE TEUT

ONTSTAAN VAN HET RESERVAAT "DE TEUT"

Bij besluit van de gemeenteraad van Zonhoven dd. 8 september 1969 werd een contract afgesloten tussen de gemeente Zonhoven en de vzw De Belgische Natuur- en Vogelreservaten, maatschappelijke zetel te Brussel, Montoyerstraat 21. Daarbij gaf de gemeente Zonhoven 175 ha, 71 a, 62 ca in huur aan bovengenoemde vzw voor een termijn van dertig opeenvolgende jaren, mits een jaarlijkse huurprijs van 30.000 frank, gekoppeld aan het indexcijfer.

Het besluit van de gemeenteraad werd goedgekeurd bij K.B. van 3 april 1970. Op 7 juli 1970 ondertekende men het contract tussen de gemeente Zonhoven en bovengenoemde VZW.

De betrokken gronden werden in huur gegeven met de bedoeling er een natuur- en vogelreservaat in te richten, te beheren en in stand te houden.

Op 25 juli 1970 werd in aanwezigheid van vertegenwoordigers van de koning, een vertegenwoordiger van de heren Ministers van Verkeerswezen (Albert De Vleeschauwer, Minister van Openbare Werken en Verkeer, Christelijke Volkspartij) en van Nederlandse Cultuur[3] (Paul Vanden Boeynants, Minister van Binnenlandse Zaken, Christelijke Volkspartij) het natuurreservaat DE TEUT van Zonhoven ingewijd.

Het kwam tot stand dankzij het gemeentebestuur van Zonhoven en de Belgische Natuur- en Vogelreservaten.

Rechts het fietspad op het vroegere kolenspoor en links de overblijfselen van het spoor dat leidde naar het militaire depot op Molenheide

[3] In 1970 was er in de Belgische regering geen specifieke minister van Cultuur zoals we dat tegenwoordig vaak kennen. Toen lag de focus vooral op andere ministeries, zoals Binnenlandse Zaken, Buitenlandse Zaken en Openbare Werken. Het ministerie dat nu verantwoordelijk is voor cultuur, werd toen meestal ondergebracht bij andere ministeries of was niet apart benoemd.

Bij de oprichting in 1968 had men een tweevoudig doel voor ogen:

- de Teut en omgeving niet alleen in zijn bestaande toestand bewaren, maar er ook weer opnieuw een echt heidelandschap van maken;
- het reservaat als wandelpark openstellen voor het grote publiek. Het reservaat bevindt zich tussen de spoorweg Houthalen – Genkse koolmijnen[4] en de Ten Haagdoornheide. Het strekt zich uit over een lengte van 3.200 m en een breedte van 550 à 850 m.

Die grazende koeien trekken zich niks aan van de puffende stoomtrein…

[4] Het kolenspoor tussen Houthalen en Genk werd omgevormd tot een fietspad in 1994.

Met zijn 175 ha, waarvan 115 ha heide, 50 ha bossen en 10 ha vijvers en vennen, is het nog een haast ongerept stukje natuurschoon. Hoewel meer dan drievierden van het reservaat zich op het grondgebied van Houthalen (ca. 154 ha), bevinden, is het reservaat zelf eigendom van de gemeente Zonhoven (ca 22 ha).

Algemeen

- De Teut is het Zonhovens natuurgebied dat op de uitlopers van het Kempisch Plateau ligt. Samen met Ten Haagdoorn (en delen van Kelchterhoef in Houthalen-Helchteren) vormt De Teut – Ten Haagdoorn een uitgestrekt heide- en natuurcomplex van meer dan 1700 hectare.
- Het gebied bevat een afwisseling van heide, vennen, beekdalen, loof- en naaldbossen, duinen of landduinen, graslanden etc. Het is een golvend heidelandschap. De heuvelkam ligt 75 m boven de zeespiegel, daalt snel af naar het zuiden en eindigt in een reeks veenplassen en vennen in etageverband, die op hun beurt begrensd worden door een moeras, waarin de Roosterbeek haar kronkelingen heeft uitgewerkt.

  Een spoorwegdam van de kolenmijn Houthalen-Winterslag (tegenwoordig omgevormd tot fietspad) boordt het reservaat rechtlijnig af.

  Geologisch is het reservaat een restant van een schiervlakte, eeuwen geleden door de Maas opgestuwd, maar uitgeschuurd door de evenwijdig lopende Roosterbeek richting Demervallei.
- **De belangrijkste kwaliteiten en troeven van het gebied zijn:**

  ✓ Grootste heidegebied van Midden-Limburg

Bloeiende heide met zicht naar de plaats waar zich de ‘groene puttekes’ bevinden.

✓ Prachtige landschappen

Vijver aan de eerste spoorbrug.

✓ Uitzonderlijke planten: o.a. vleesetende plant de Zonnedauw

✓ Grote schaapskudde

Schapen grazen aan de voet van de Kluterberg, grond die vroeger door de plaatselijke bewoners aan de 2de brug moeizaam bewerkt werd

✓ Unieke vergezichten

Ecologisch beheer en recente ontwikkelingen:

- ✓ Sinds september 2025 lopen er verscheidene natuurinrichtingswerken in De Teut om het ecosysteem te beschermen.

  De problemen die aangepakt moesten worden zijn:

  droogte, erosie (geulen op hellingen), verstoring van hydrologie (kringloop van het water) en het herstel van vennen, veenzones en oude landduinen.

  Aan de westkant van de Teut bv. hebben erosie en regen diepe geulen uitgesleten, waardoor het terrein misschien gevaarlijk kan worden voor wandelaars.

De erosie van de Teut werd overigens vroeger in de hand gewerkt door het organiseren van de zeer talrijke en overigens zeer populaire motorcrossen met de plaatselijke vedetten die precies daar plaats vonden.[5]

Zonhovenaar Hermin Bielen in volle actie op de Teut.

Deze geulen worden weer opgevuld en verstevigd met beplanting, zodat de bodem terug stabiel wordt en het regenwater gecontroleerd kan wegstromen. Zo wordt het gebied weer veilig toegankelijk.

[5] Zie verder in de tekst.

De Teut spoelt langzaam weg

De heuvel de Teut, waaraan het natuurgebied zijn naam dankt, wordt de laatste jaren steeds kleiner en de geulen worden steeds dieper.
© TOON ROYACKERS

De Teut in Zonhoven spoelt langzaam weg. Door de hevige regen en het verdwijnen van de heide aan één kant, zijn al diepe geulen ontstaan. Die sleuren steeds meer zand met zich mee. **"We gaan één van de hoogste punten van Midden-Limburg dringend herstellen."**

Toon Royackers
ZONHOVEN

De Teut in Zonhoven is samen met Tenhaagdoornheide in Houthalen een van de grootste aaneengesloten heidegebieden van ons land. Die heide van 1.500 hectare trekt daardoor niet alleen zwermen bijtjes aan, maar op dit moment ook veel wandelaars. In de late zomer staat de heide er immers op zijn mooist. Midden in het gebied ligt de heuvel 'de Teut', vlakbij de grootste bezoekersparking. Die heuvel heeft zijn naam gegeven aan het natuurgebied. Maar hij wordt de laatste jaren wel steeds kleiner.

Afgesloten

"Hij is zwaar aangetast door erosie", toont regiobeheerder Koen Thijs van het Agentschap Natuur en Bos. "Het verdwijnen van de heide, de drukte als centrale toegangsweg én hevige neerslagbuien hebben ervoor gezorgd dat veel zand de helling is afgespoeld en er diepe geulen ontstaan. Dat maakt het terrein gevaarlijk voor wandelaars, vooral wanneer bij regen het water snel en krachtig naar beneden stroomt. De bodem is erg instabiel geworden."

Om dat probleem op te lossen, wordt de centrale toegangsweg naar de top vanaf 1 september afgesloten. Wandelaars kunnen een kleine omleiding volgen. De weggespoelde geulen worden in het najaar weer opgevuld. "Regenwater zal nadien niet meer recht en snel naar beneden kunnen vloeien, maar wordt langzaam naar de Teutflank geleid. We gaan ook heidemaaisel aanbrengen, zodat er weer begroeiing komt. Wortels stabiliseren immers de bodem op termijn."

Naaldbos

Bovenop de heuvel staat nog het naaldbos met Corsicaanse dennen. Ooit werd het aangeplant voor de Limburgse mijnen. "Die 10 hectare wordt dit najaar gekapt. Het bosverlies werd eerder trouwens gecompenseerd op verschillende locaties zoals aan het valleibos aan de Roosterbeek. Daarnaast is er spontane verbossing voorzien op de Teut en Tenhaagdoornheide, en zijn er aanplantingen gebeurd in de Mangelbeekvallei. Het naaldbos op de Teut zal plaatsmaken voor een open heidevlakte. Zo krijgen we een betere infiltratie van regenwater in de bodem, en krijgen de lagergelegen natte heide en de vennen voldoende voedselarm water." Dit najaar moeten de werken al klaar zijn. Volgens Natuur en Bos blijft de hinder voor bezoekers in die periode beperkt.

Het naaldbos op de Teut zal plaatsmaken voor een open heidevlakte.
© BOUMEDIENE BELBACHIR

HBvL 16/08/2025

- ✓ Op bepaalde plaatsen wordt het **naaldbos omgevormd tot heide**, om de biodiversiteit te vergroten en het landschap terug te brengen naar een eerder natuurlijke toestand. De grote 'ravage' die de beheerswerken aanrichten is prima zichtbaar ter hoogte van het militaire kamp van 1831 tot '36

- ✓ In het kader van het **Blue Deal-project** zijn afwateringskanalen weggehaald in veengebieden, zodat water beter teruggehouden wordt; sommige lagere zones zijn hersteld naar natte veenzones.

Boswachter Marie Coninx demonstreert de sponswerking van het veenmos.
© Patrick Smets

BLUE DEAL

Het gebied moet ook in de toekomst haar belangrijke rol als spons kunnen blijven spelen in het kader van de Blue Deal van Vlaams minister van Natuur Zuhal Demir. Samen met de burgemeester van Houthalen-Helchteren Alain Yzermans en schepen van Zonhoven, Frederick Vandeput, ging de minister op pad in het natuurgebied voor een toelichting bij de toekomstige ingrepen in het gebied.

Tijdens het bezoek aan het natuurgebied werd snel duidelijk dat een natuurbeheerplan ook in de praktijk effectief bijdraagt tot de bescherming van zeldzame vegetaties en het leefgebied van vele unieke diersoorten.
Bovendien realiseert het ook verbeteringen op vlak van waterhuishouding (blue deal), koolstofopslag (klimaatdoelstellingen) of bescherming van (archeologisch) erfgoed.
Zo koloniseerden zeldzame plant- en libellensoorten bijvoorbeeld zeer snel enkele heringerichte verdroogde en verwaarloosde vijvers, terwijl deze nieuwe vijvers ook bijdragen aan bijkomende buffering en infiltratie van water. Zo worden niet alleen de gebieden weerbaarder tegen droogte, maar dragen ze ook bij tot de gewenste aanvulling van het grondwater. Op enkele locaties werden weekendhuisjes afgebroken en de gebieden heringericht als bos- of natuurgebied. Daar waar in het verleden Corsicaanse dennenbomen verdwenen, is het gebied natter geworden en wordt hoogwaardigere natuur zoals venige en natte heide teruggevonden.
Tijdens de opmaak van het natuurbeheerplan werd ook de negatieve impact van de Roosterbeek op het gebied duidelijk. Omwille van piekafvoeren treedt er veel erosie op in de beek, daalt de vispopulatie en worden de omliggende valleien ernstig verdroogd. In samenwerking met de provinciale waterbeheerder, Vlaamse milieumaatschappij en Aquafin wordt momenteel een plan ontwikkeld om deze negatieve impact te voorkomen.
Koen Thijs, Regiobeheerder Natuur en Bos

www.natuurenbos.be/natuurbeheerplannen-in-publieke-consultatie.

De werken in natuurgebied De Teut zijn op enkele kleine details na afgerond.

Boswachter Marie Coninx vertelt:

"Een stukje bos werd eerder al gekapt, we hebben nu de stronken uitgehaald en vlak daaronder zat gele zand, ideaal voor het zeldzame buntgras".

"De E314 vormt een dijk tussen Tenhaegdoornheide in Houthalen-Helchteren en De Teut in Zonhoven en zorgt ervoor dat er maar weinig water op natuurlijke wijze door het gebied kan stromen.
Door het plaatsen van buizen proberen we dit op te lossen. Anderzijds hebben we op het lagergelegen deel terug een natte veenzone gecreëerd door grachten dicht te gooien, zodat het water niet meer naar de Roosterbeek stroomt. Zo kan het veen zich herstellen en dankzij de specifieke veenmossen wordt het water nog beter opgehouden."

Het veen werd hersteld door het wegwerken van oude kanaaltjes. **Het is echt een ongelooflijke ontwikkeling, een echt paradijs.**

"Het is een ontoegankelijk stuk. Enerzijds omdat het gevaarlijk is door het natte veen, maar anderzijds omdat we echt rustplekken willen in het gebied. Het is nu helemaal hersteld en kan zich nu vegetatief heel mooi ontwikkelen. Op andere plaatsen waar gelijkaardige werken werden uitgevoerd, zien we al heel mooie

resultaten. Het is echt een ongelooflijke ontwikkeling, een echt paradijs", zegt boswachter Marie Coninx.

De omgeving onderging een echte metamorfose…
Het landschap lijkt nu terug op de landschappen die 100 jaar geleden werden geschilderd door kunstenaars zoals Emile Van Doren (uit Genk).
"Dat is inderdaad waar we terug naartoe willen. Die stuifduinen zijn haast allemaal verdwenen door gebrek aan open landschappen. Nu kan het terug gaan stuiven en krijgen we die oude landschappen terug", zegt boswachter Marie nog.

De oude landduinen zijn terug en zorgen voor een stukje Limburgse oernatuur.

DE TEUT[6]

‘TER MOELEN OP DEN SCHERPENBERCH” so plag
men, wel driehonderd jaar en meer geleden,
de Teut te noemen, waar ik zek’re dag
te dromen zat… En schouwend naar beneden

van deze hoge heuvel in de hei,
zag ik stom rondom en onder mij
de Kempen, zo die was in vroeger jaren,
toen hier nog Alven en kabouters waren.

Ik zag de bruine hei met berk en den,
Een gele zandweg en niet ver een ven;
Eenvoudig en toch groots… Om bij te dromen,
Zo stil was ’t er, zo stil… Tot plots de bomen

de bomen, ja, plots fluisterden tot mij;
maar staak toch ras die ijle dromerij
en laat dat panorama van ’t verleden
vlug varen en … kijk liever naar het heden.

Toen keek ik over ven en berk en hei
en zag een and’re Kempen rondom mij,
een Kempen, ja, van na ’t vertrek der Alven,
ik zag alom de hoge schouwen walmen

en zwarte storten steen bij elke mijn
als piramiden in een zandwoestijn;
ik zag een land met nieuwe nijverheden
en dorpen, die veranderden in steden:

een nieuwe Kempen, waar steeds meer en meer
de mens van Gods natuur en wereld heer
en meester werd… En toen zag ik dat ven en
die hei weerom, en ook die groene dennen,

die witte berk, die weg van goudgeel zand…
en dacht: mijn enig schoon oud Kempenland
o mocht ik u toch steeds ’t aanschouwen krijgen,
zo vaak als ik de Teut nog mag bestijgen.

Firmin Jaenen (1970)

[6] Drukk. L. Jans - Uitg. O.K. 50 Zonhoven

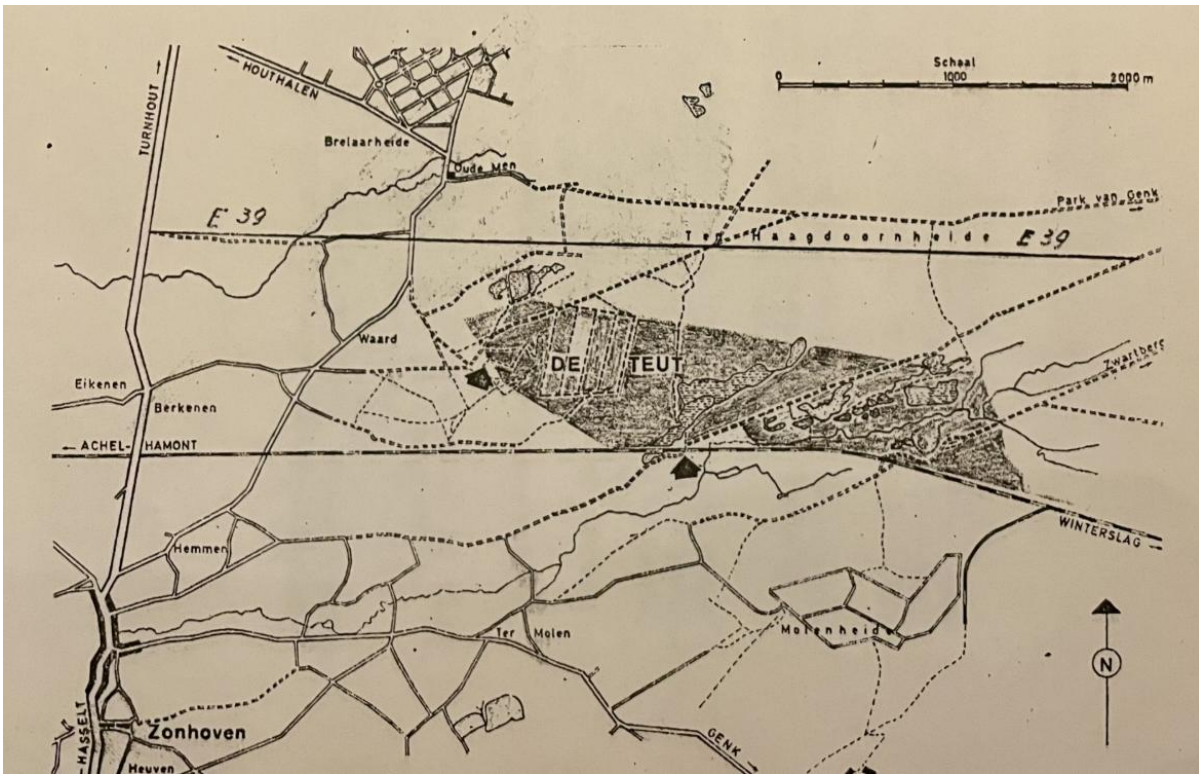
Kale teut met vergezicht tot verder dan Hasselt

Vijver aan de eerste spoorbrug met in de verte het jonge aangeplante bos.

De Teut heette vroeger “Scherpenberg”. Had ook ‘kale berg’ kunnen heten.

MIJN HERINNERINGEN AAN DE OORLOG 40 - 45

Sylvain Maes

Ik woonde in de **Waard 18 (= de huidige Teutse weg).**

1946 De weg naar de Waard

De Waard dicht bij de Teut. Indertijd het hoogste punt (+/-72m. boven zeespiegel) van de Ten Haagdoornse heide die zich uitstrekt van de verbindingsspoorlijn (Houthalen Mijn- Winterslag) Zonhoven over Houthalen naar Helchteren, Kamp van Beverlo en verder naar de heidegronden van Hechtel.

Dit natuurlijk hoog uitkijkpunt zal de Duitsers niet ontgaan zijn want zij bouwden verdoken in de top van de heuvel een gekoepelde uitkijkpost met enkele uitgangen en een lager gelegen diepe waterput, (die in 1941 in opdracht van de Duitsers door de in Zonhoven verblijvende Joden onder dwang gegraven werd). (Door de gemeente gedempt begin jaren 50?)

Als kind speelde ik daar dikwijls in de buurt en kroop in en uit de donkere bakstenen kelder.

In de jaren 57-58 is deze kelder volledig weggebroken bij het graven van een diepe put ten behoeve van het spektakel van de motorcrossen die toentertijd jaarlijks veel volk naar de Teut trokken…

15/05/1955 Aan de leiding Van Kenhove

Zicht van op de Teut naar het lagergelegen gebied

Deze zijspancross vond plaats tussen de vijvers aan het huis en in het gebied van de familie Corneel Gijbels (begin jaren ’50)

In de bossen van de directe omgeving waren grachten en tankkuilen waar de Duitsers hun geschut, tanks, jeeps en camions verborgen. De tanks bleven daar tot het najaar van ’44 en werden dan mee ingezet in het Ardennenoffensief. Welke troepen daar gelegerd waren en wanneer precies, is een open vraag.

Na de oorlog maakte het Belgisch leger hier ook regelmatig gebruik van de heidevlakte om grote manoeuvres te houden met zwaar rollend materiaal, die sporen zijn in de heide overal nog zichtbaar en niet te verwarren met de oudere sporen uit de oorlog.

Ik herinner me wel de periode kort voor het einde van de oorlog waarschijnlijk september 1944?

Vader had samen met de buren ook een loopgracht gegraven in een grachtkant achter ons huisje. Er waren immers al verscheidene keren brandbommen gedropt op de heide en er bleven maar regelmatig vliegtuigen overkomen die door het afweergeschut op Kelchterhoef onder vuur werden genomen.

De ontdekkers van de tankkuilen, Roger Maes, Maurice Broux en André Vanhamel van de Koninklijke Heemkundekring Zonhoven VZW, poseren in een van de tankkuilen.

We zijn verscheidene keren hals over kop met enkele dekens naar de loopgracht gevlucht als het begon te brommen en de heide in vuur en vlam stond.

Moeder vertelde ook meerdere keren over de schrik die zij beleefde als Duitse soldaten s'avonds aanklopten om naar de radio komen te luisteren. Vader werkte dikwijls met de nachtpost en als zij dan alleen met de kinderen thuis was, had zij bang. Het waren feitelijk nog niet zulke barbaren, maar die jongens hadden ook veel schrik, vertelde ze eens.

Ik was vier jaar, veel herinner ik me dus niet. Wel die enen dag, toen de tanks van de heide afgereden kwamen en die ene, grote, geel bruine tank bijna tegen de hoek van ons huisje reed, op het nippertje ernaast, dat is me helemaal bijgebleven. En toen waren ze weg.

Later gingen we overal kijken naar de tankgaten en lege hulzen zoeken. Sommigen vonden andere munitie en speelden daarmee. Ik ken alleen de diepe tankgaten waar we ‘rijs af’ en ‘spring in’ deden.

De opengebarsten brandbommen hebben nog jaren overal in de kanten gelegen, want die hadden geen waarde als verbrand oud ijzer, terwijl koperen obussen op de schoorstenen stonden te blinken.

Duitse staafbrandbom van 1 kg
Door Ian Dunster - Eigen werk, CC BY 2.5,
https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=1235228

Verdoken granaten en mortierbommen op den Teut zijn nog jaren de schrik van onderwijzers en verantwoordelijken geweest, en toch, dramatisch, doden en gewonden waren er.

OORLOGSTUIG ONTPLOFT

OP DE HEIDE VAN DE TEUT [7]

Maurice Broux

Louis Vanbockrijk, woonde op de hoek van de Oppelsenweg en Hazendansweg, tegenover het huis van "*de plekker*" Michaël, *Sjeel*, en Margaretha, *Margriet,* Wilkenhuysen-Truyers, het huis dat aan de andere zijde van de Hazendansweg gelegen was en Termolen 1 als huisnummer had.

Het was de woning waarin Margriet nog voor de Tweede Wereldoorlog café gehad heeft. Bossaerts was een zetelstoffeerder en heeft op die plaats na WO II, tussen 1949 en 1952 een zetelstoffeerderij gehad maar wegens wanbetaling van zijn klanten ging hij failliet. Deze familie was van Antwerpen afkomstig, heeft er een 2 à 3-tal jaar gewoond en is dan naar Genk verhuisd.

Daar hebben zij dan hun zaak weer terug opgestart, zaak die door beide zonen toen is verder gezet. Later is in het huis van de 'plekker' 'Electro Remans', de zaak van Edgard Remans, gekomen en zijn er grote verbouwingen gebeurd. Jozef Bossaerts en Louis Vanbockrijk waren overburen. Marcel en zijn broer André Jans waren beiden zonen van Louis Jans en Maria Jaspers. Zij woonden iets verder richting Termolen aan de rechterzijde. Deze vier waren aanwezig bij het gebeuren.

Het zal wel een kleiner type geweest zijn, waarmee die jongens aan het spelen waren.

[7] Uit Maurice Broux, 20 Korte Zonhovense verhalen, p. 106 – 110 – verkrijgbaar bij de KHZvzw à € 20,00

Zij waren een poos na de bevrijding als jonge snaken van om en bij de 12 jaar in de maand mei 1949, waarschijnlijk 01 mei, op de Teut op zoek naar oorlogsmunitie. Enfin, veel moesten ze niet zoeken, het lag er daar vol van. Het was daar echt ‘een speeltuin’ door de verscheidenheid aan bommen, granaten en ander gevaarlijk spul. Van welke makelij ze waren, daar hadden zij geen notie van.

Al dat oorlogstuig was een ware ontdekking voor zulke knapen daar ze zich niet bewust waren van de gevaren. Obussen, kogelhulzen, schrapnels, alles werd verzameld met de bedoeling het achteraf te verkopen aan opkopers van metalen die destijds regelmatig de ronde deden met de vraag of men niets te koop had.

Zo vond men nog veel bommen met aan de achterzijde zo van die vleugeltjes. Deze vleugeltjes zag men graag en men draaide ze dan eraf om ze mee te nemen naar huis. Zo had men weer enkele trofeeën verzameld en trok men al huiswaarts. Louis en Jozef waren al een eindje weg, André was bezig zo een bom op een steen te slaan tot er een zware ontploffing ontstond. André was zwaargekwetst aan zijn hoofd en hij bloedde hevig. Zijn broer Marcel die enkele meters verder stond, had gelukkig niets. In een mum van tijd stond bovendien de heide in de fik.

André werd dan door Jozef Bossaerts zo goed en zo kwaad hij kon van de Teut afgesleurd tot bij de dichtstbijzijnde boerderij, waar ook nog familie bleek te wonen. Vandaar werd André met de ambulance naar het ziekenhuis van Hasselt vervoerd waar hij nog enkele dagen heeft verbleven. Op de trui van Jozef Bossaerts zat er een dikke laag gestold bloed dat André Jans verloren had. Jozef had het bloed min of meer uit zijn trui gewassen in de hoop dat zijn ouders het niet aan de weet zouden komen, maar dat was zonder de waard gerekend.

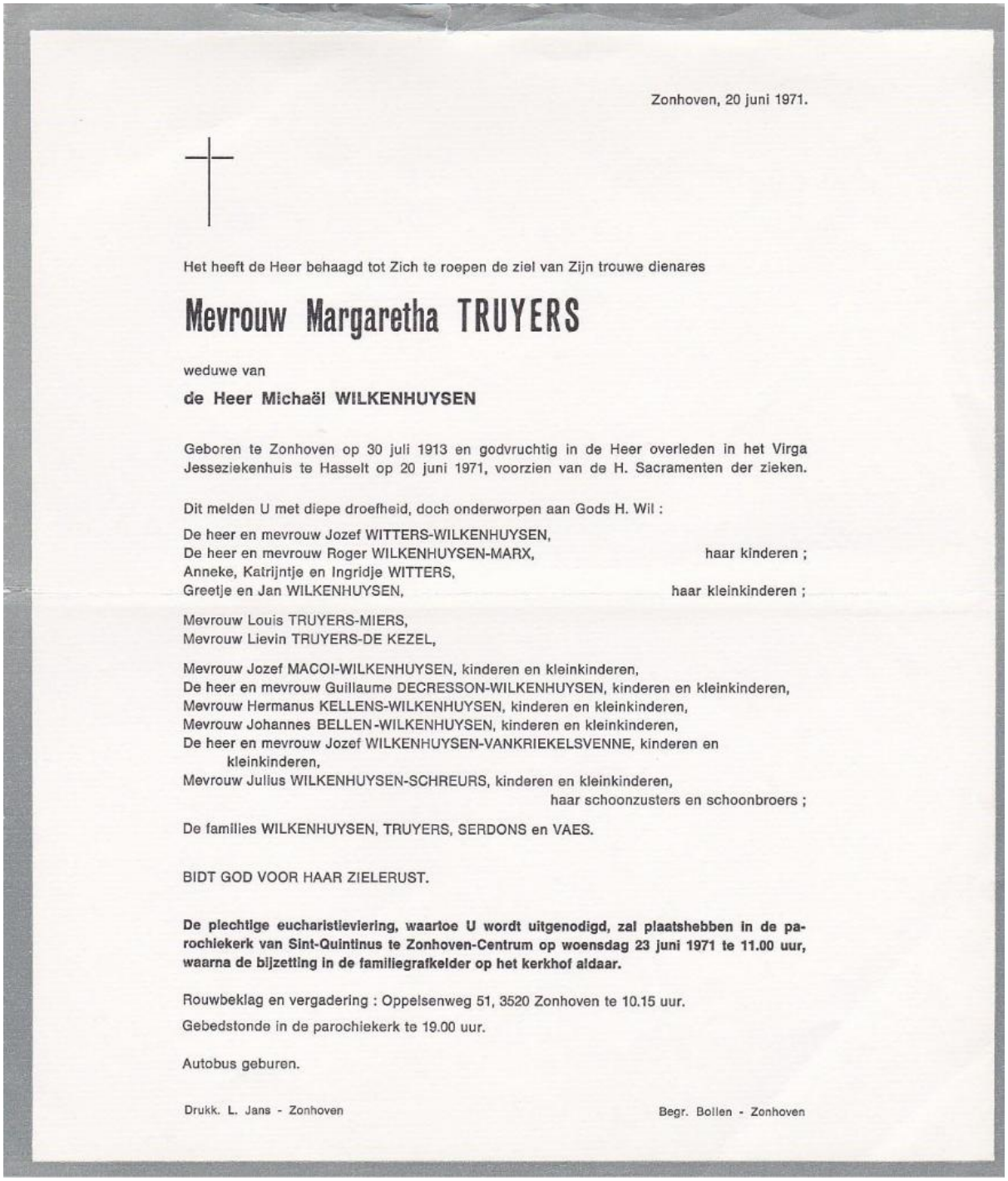
Half Zonhoven werd opgetrommeld om met schoppen, takken en ander materiaal de grote brand die ontstaan was door deze ontploffing te stoppen. Nu, dat er een groot deel van de Teut afbrandde, was al het minste probleem. Na dit voorval, toch al 4 à 5 jaar na het beëindigen van de Tweede Wereldoorlog, is het leger samen met mensen van Zonhoven de overige munitie komen ophalen waaronder ook nog enkele zeer zware bommen. Gelukkig dat de jongens daar niet op uitgekomen zijn of de ravage had nog veel groter kunnen zijn. God weet welke gevolgen dat zou gehad hebben. Dat er al niet jaren eerder ongevallen met dat oorlogstuig gebeurd zijn, mag men een wonder noemen.

Stabbrandbombe

Er zou destijds een artikel over dit voorval in de krant ‘Het Volk’ verschenen zijn. De archieven van ‘Het Volk’ bevinden zich bij Corelia in Brussel, waar men opzoekingen kan gaan doen.

Vandebeeck van de Waard zou nog geweren opgestookt hebben op de Teut, waarschijnlijk van de Duitsers.

Zonhoven, 20 juni 1971.

Het heeft de Heer behaagd tot Zich te roepen de ziel van Zijn trouwe dienares

Mevrouw Margaretha TRUYERS

weduwe van

de Heer Michaël WILKENHUYSEN

Geboren te Zonhoven op 30 juli 1913 en godvruchtig in de Heer overleden in het Virga Jesseziekenhuis te Hasselt op 20 juni 1971, voorzien van de H. Sacramenten der zieken.

Dit melden U met diepe droefheid, doch onderworpen aan Gods H. Wil :

De heer en mevrouw Jozef WITTERS-WILKENHUYSEN,
De heer en mevrouw Roger WILKENHUYSEN-MARX, haar kinderen ;
Anneke, Katrijntje en Ingridje WITTERS,
Greetje en Jan WILKENHUYSEN, haar kleinkinderen ;

Mevrouw Louis TRUYERS-MIERS,
Mevrouw Lievin TRUYERS-DE KEZEL,

Mevrouw Jozef MACOI-WILKENHUYSEN, kinderen en kleinkinderen,
De heer en mevrouw Guillaume DECRESSON-WILKENHUYSEN, kinderen en kleinkinderen,
Mevrouw Hermanus KELLENS-WILKENHUYSEN, kinderen en kleinkinderen,
Mevrouw Johannes BELLEN-WILKENHUYSEN, kinderen en kleinkinderen,
De heer en mevrouw Jozef WILKENHUYSEN-VANKRIEKELSVENNE, kinderen en kleinkinderen,
Mevrouw Julius WILKENHUYSEN-SCHREURS, kinderen en kleinkinderen,
haar schoonzusters en schoonbroers ;

De families WILKENHUYSEN, TRUYERS, SERDONS en VAES.

BIDT GOD VOOR HAAR ZIELERUST.

De plechtige eucharistieviering, waartoe U wordt uitgenodigd, zal plaatshebben in de parochiekerk van Sint-Quintinus te Zonhoven-Centrum op woensdag 23 juni 1971 te 11.00 uur, waarna de bijzetting in de familiegrafkelder op het kerkhof aldaar.

Rouwbeklag en vergadering : Oppelsenweg 51, 3520 Zonhoven te 10.15 uur.

Gebedstonde in de parochiekerk te 19.00 uur.

Autobus geburen.

Drukk. L. Jans - Zonhoven Begr. Bollen - Zonhoven

Zonhoven, 17 november 1968.

Het heeft de Heer behaagd tot Zich te roepen de ziel van Zijn trouwe dienaar

DE HEER

Michaël WILKENHUYSEN

ECHTGENOOT VAN MEVROUW

MARGARETHA TRUYERS

Oud Gemeenteraadslid - Oudstrijder 1940-1945

Geboren te Zonhoven op 20 januari 1911 en aldaar godvruchtig overleden op 17 november 1968, bediend met de H. Sakramenten der stervenden.

Dit melden U met diepe droefheid, doch onderworpen aan Gods H. Wil :

Mevrouw Michaël WILKENHUYSEN-TRUYERS — zijn echtgenote

De Heer en Mevrouw Jozef WITTERS-WILKENHUYSEN

De Heer en Mevrouw Roger WILKENHUYSEN-MARX — zijn kinderen

Anneke, Katrijntje en Ingridje WITTERS — zijn kleinkinderen

Mevrouw Jozef MACOI-WILKENHUYSEN, kinderen en kleinkinderen

De Heer en Mevrouw Guillaume DECRESSON-WILKENHUYSEN, kinderen en kleinkinderen

Mevrouw Hermanus KELLENS-WILKENHUYSEN, kinderen en kleinkinderen

Mevrouw Johannes BELLEN-WILKENHUYSEN, kinderen en kleinkinderen

De Heer en Mevrouw Jozef WILKENHUYSEN-VANKRIEKELSVENNE, kinderen en kleinkinderen

Mevrouw Julius WILKENHUYSEN-SCHREURS, kinderen en kleinkinderen

Mevrouw Lievin TRUYERS-DE KEZEL

De Heer en Mevrouw Louis TRUYERS-MIERS

zijn zusters, broer, schoonzusters en schoonbroers

De families WILKENHUYSEN, VAES, TRUYERS en SERDONS.

GEDENK ZIJN ZIEL IN UW GODVRUCHTIGE GEBEDEN.

De plechtige eucharistieviering, gevolgd door de teraardebestelling, zal plaatshebben in de parochiekerk van Sint Quintinus te Zonhoven-Centrum, op donderdag 21 november 1968 om 11 u.

Vergadering aan het sterfhuis, Oppelsenweg 51, Zonhoven om 10,15 u.

Gebedstonde in de parochiekerk om 19 uur.

Drukk. L. Jans - Zonhoven — Begraf. Bollen - Zonhoven

Overlijdensbrieven van Sjeel en Margriet.

Zonhoven, 2015